

Undskyld!

(Men vi mener det i virkeligheden ikke ...)

Politikerne beklager og siger undskyld i et væk. Men om de i virkeligheden mener det, er en anden sag. Filosof og tidligere formand for Etisk Råd Jacob Birkler tager i en ny bog temperaturen på danske politikeres moralske habitus.

INTERVIEW MORAL

POUL AARØE PEDERSEN

Om danske politikernes moral generelt er blevet dårligere eller bedre, vil Jacob Birkler helst ikke svare på. Jeg forsøger ellers at spørge til det mange gange. Men det er »værkesløst« at forsøge at svare på, mener han.

»Jeg er ikke en moralsk overdommer. Vi lever i et demokrati, og vi kan jo bare vælge nogle andre politikere, hvis vi synes, de er umoralske. For mig er det langt mere interessant at beskrive, hvordan de opfører sig moralsk«, siger Jacob Birkler, filosof og forfatter og fra 2011 til 2016 formand for Det Etske Råd. På torsdag udkommer hans nye debatbog, 'Den umoralske politiker'.

Men så lad os begynde et andet sted. Du skriver i din bog, at moralen i dag er blevet et middel for politikere, mens den tidligere var et mål. Det lyder lidt abstrakt, hvad mener du med det?

»Tag brugen af et udtryk som 'jeg lægger mig fladt ned'. Det har mange politikere brugt, bl.a. både Anders Samuelsen og Lars Løkke Rasmussen. Det er en form for undskyldning, hvor politikeren undskylder, hvad han har gjort. Men ofte er det blot et middel til hurtigt at komme videre. Man 'lægger sig fladt ned', tager imod kritikken, og kan så bare fortsætte uførtrodt dagen efter. Egentlig burde undskyldningen handle om at gøre sig

klart, hvad man er skyld i, og hvordan man er skyldig. Men ofte bliver den moralske undskyldning alene brugt som et middel til at komme videre«.

Er din pointe, at politikere i realiteten ikke mener det – at de ikke er autentiske?

»Ja. Nu siger jeg det klart, og så klart kan det måske ikke siges i alle tilfælde. Men nogle gange er det meget tydeligt. Tag sagen om Lene Espersen, der som udenrigsminister ikke tog til det arktiske topmøde (Lene Espersen sendte som udenrigsminister i marts 2010 afbud til et arktisk topmøde for at tage på badeferie med sin familie, red.). Hun ville først ikke undskyldte, men efterhånden kom der så stort et pres på hende, at hun alligevel gik ud og undskyldte. Det var i hvert fald et meget tydeligt eksempel på, at undskyldningen blev brugt som et middel til at komme videre«.

Står politikere ikke ved deres undskyldning?

»Nu er det et svært at motivgranske. Det kan selvfølgelig godt være, at nogle mener det, når de siger undskyld. Men der er flere eksempler i min bog, hvor alt tyder på, at de ikke gør det. Tag tidligere minister Esben Lunde Larsen, som kom under pres i sagen om kvotekongerne. Her lod Dansk Folkeparti forstå, at han meget let kunne falde som minister, hvis ikke han undskyldte. Og så, meget behændigt nærmest minutter før et afgørende møde, kom der en klokkeklar undskyldning. Og så spørger du mig, om politikere i virkeligheden ikke mener det? Ja, det er svært for mig at svare helt klart på. Men man kan i hvert fald sige, at der er gode grunde til at få den tanke, at de ikke mener det«.

Du skriver i din bog, at politikere skal være fanebærere for den gode moral. Hvorfor er der særlig høje krav til politikere?

»Vi har som vælgere givet dem vores stemme og dermed en slags moralsk ansporg, som de så skal forvalte for os. Jeg ved godt, at de formelt set kan sige, hvad de vil. Men moralsk set er politikernes vores stemme, så ja, de har et større moralsk ansvar. Men jeg vil gerne understrege, at de som personer naturligvis ikke er hverken mere eller mindre moralske end alle vi andre. Men hvis de siger noget, de ikke selv kan overholde – eller udtrykker dobbeltmoral – så er det vigtigt, at de ikke putter med det. De skal i givet fald stå ved, at de er dobbeltmoralske«.

Foto: Jens Dresling, Steen Brogaard, Jens Dresling, Illustration: Tue Nyboe

Privat-Lars og Privat-Mette

Som et eksempel på en politiker, der ser ud til at 'slippe igennem' med at være dobbeltmoralsk, nævner Jacob Birkler Socialdemokratiets formand, Mette Frederiksen, som i 2005 kom for skade at skrive følgende i et debatindlæg:

»Det nytter simpelt hen ikke, at forældre med overskuds børn sender deres børn i privatskole, så snart der er problemer i folkeskolen. Alle har et ansvar for, at folkeskolen fungerer«.

Midlertid valgte Mette Frederiksen selv senere – nu som mor – at sende begge sine børn på privatskole, hvilket hun lige som den tidligere statsminister Helle Thorning-Schmidt blev stærkt kritiseret for.

Et klart eksempel på hykleri og dobbeltmoral, skulle man tro?

»Ja, det er det også. For hende og for os andre, når vi gør det samme. Men det afgørende er ikke, om hun er mere eller mindre moralsk end andre. Det afgørende er måden, hun er dobbeltmoralsk på. Det interessante ved hendes historie er nemlig, at hun siden har stillet sig op som den største kritiker af netop sin egen dobbeltmoral. For et par måneder siden gav hun et interview til Berlingske, hvor hun kritiserede sin egen beslutning. Hun fortrodd. Og så er det bagefter svært for andre at komme og kritisere hende for det, siger Jacob Birkler.

I sagen om de såkaldte kvotekonger har den nuværende statsminister, Lars Løkke Rasmussen, forbeholdt sig, at man må skelne mellem Lars Løkke som person og som politiker. Kan man fint balancere denne skelnen mellem Privat-Lars og Statsminister-Lars?

»Det kan man godt. Det interessante er her, at politikere i dag har så stort et behov for at fortælle om deres privatliv, hvad enten det er Privat-Lars eller Privat-Mette. Det gælder både i biografier og 'Vild med dans'-lignende tv-udsendelser. Og selvfølgelig er der meget, som ikke rager offentligheden i ens privatliv, men hvis man bruger sig selv til at moralisere over andre, hvad vi for eksempel så Karen Ellemann gøre som miljøminister, da hun talte om danskernes affaldssortering, så kommer man i klemme og er mere sårbar, hvis det viser sig, at man ikke selv kan leve op til de moralske standarder, man som politiker vil pådutte andre«, siger Jacob Birkler med henvisning til den sag fra 2010, hvor Ekstra Bladet i

nattens mulm og mørke tog ud på Karen Ellemanns hjemadresse og tømte hendes skraldespand, der indeholdt både batterier og andre artige sager, der burde have været affaldssorteret.

Kan en sundhedsminister stå med en wienerbasse i den ene hånd og en cigaret i den anden og så sige til danskerne, at de skal spise mindre fedt og holde op med at ryge?

»Ja, det behøver faktisk ikke at være et problem. Men hvis man som minister moraliserer og ikke kan feje for egen dør, går det galt. Hvis man derimod helt tydeligt siger, at det er en livsstil, man selv har problemer med, så kan man sagtens balancere det. En god finansminister kan i princippet også have rod i sin egen privatøkonomi«.

Mellem det ægte og fordækte

Det er en central pointe i Jacob Birklers bog, at forskellen mellem den moralske og den umoralske politiker er forskellen mellem 'det ægte' og 'det fordækte'. Og at det er ægte, hvis politikeren viser omverdenen sine karakteregenskaber klart og tydeligt, både de gode og de dårlige. Her nævner han Bertel Haarders vredeudbrud under det såkaldte risengrødsinterview med DR i 2010 som et eksempel på det ægte – at man som politiker står ved, at man også har dårlige sider.

Generelt er det netop det stadig stigende mediepres, der er med til at gøre politikere sårbare – og med til at skabe politikerlede, mener Jacob Birkler:

»Hvis fortæller, manipulationer og halve sandheder bliver udstillet klart i de 10 sekunder, politikeren har, bringer det naturligvis lede frem. Hvis man gør alt for at få sit budskab til at lyde bedst muligt i stedet for at sige det, som det er, har det selvfølgelig betydning for politikernes troværdighed. Politikere skal ikke kun sige, hvem det gavner – de skal også sige, hvem det skader, hvis de gerne vil have et effektivt middel mod politikerlede. Jeg er i øvrigt sikker på, at der også vil være stemmer i at være ægte«.

Der er kommet flere kommunikationsrådgivere i politik. Hvilken betydning har det?

»Der har været mange før mig, som har skrevet bøger om dette. Men jeg er da ret overbevist om, at de er en del af forklaringsgen på, at politikere måske oftere kommer til at fremstå fordækte. Hvis man som politiker er på vej hen for at tale med en journalist og så lige spørger sin spin-

doktor til råds, som siger, at det nok vil være en god idé hvis politikeren siger til journalisten, at man lægger sig fladt ned, ja, så kommer det selvfølgelig også til at fremstå anderledes og mere fordækt«, siger Jacob Birkler og tilføjer:

»Men det er stadig politikeren, der er den ansvarlige«.

Vil du selv stemme på en politiker, hvis du har en fornemmelse af, at politikeren har dårlig moral, eller at den undskyldning, han eller hun giver, ikke er ægte?

»Det er rigtig godt spørgsmål, og jeg er nødt til at svare, at det afhænger af omstændighederne. Man kan sagtens forestille sig en politiker, som simpelthen er så moralsk anløben – som lyver og er dobbeltmoralsk – men som alligevel leverer præcis den politik, man gerne vil have. Personligt vil jeg nok ikke stemme på den politiker. Men hvor vigtig er den politiske sag – og hvor stor er den moralske fadæse? Det vil altid komme an på den konkrete sag«.

poul.a.pedersen@pol.dk

Hvis man som minister moraliserer og ikke kan feje for egen dør, går det galt

BLÅ BOG

AP/Foto: Casper Dahlhoff

Jacob Birkler

Født 1974, cand.mag. i filosofi og psykologi og ph.d. i medicinsk etik. Han er forfatter til flere bøger om etik og moral, var medlem af Det Etske Råd fra 2010 og formand for rådet fra 2011 til 2016. Torsdag 27. september udkommer hans nye debatbog, 'Den umoralske politiker', på Gyldendal.